

Kukorelli István

EGYED ISTVÁN KÖZJOGI PUBLICISZTIKÁJA

The Publications of István Egyed in the Field of Public Law

Prof. Dr. Kukorelli István, egyetemi tanár, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszék, kukorelli.istvan@ajk.elte.hu

Az emlékező írás szerint Egyed István professzor termékeny író volt, az 1920–1945 közötti közjogi provizórium közjogásza. Sokan az új történeti iskola egyik képviselőjének tartják, ugyanakkor nem állt tőle távol a jogdogmatikai szemlélet sem. Egyed István tárgyilagosságra törekvő, az alkotmányossággal érvelő, a szélsőségektől távolságot tartó, nemzetileg elkötelezett közjogi író volt. A megemlékező írás különösen Egyednek a magyar történeti alkotmány sajátosságairól és a parlamenti jogról (pl. az összeférhetetlenség) szóló műveit emeli ki és értékeli (A mi alkotmányunk, 1943; Országgyűlési összeférhetetlenség, 1937; A parlamentarizmus sorsa, 1942).

KULCSSZAVAK:

alkotmányosság, jogállamiság, közjogi szellem, nemzeti önrendelkezés, összeférhetetlenség, parlamentarizmus, történeti alkotmány

According to the memorial, Professor István Egyed was a prolific writer, public lawyer of the temporary state between 1920 and 1945. He is considered as a representative of the new historical school by many, but at the same time the dogmatic view of law is not far from him as well. István Egyed always intended to stay objective, arguing with constitutionalism while holding distance from radicalism, being a committed civil author of public law.

This commemorative work emphasizes and appreciates his writings on the peculiarities of the Hungarian historical constitution and parliamentary law (the incompatibility). (“Our Constitution” 1943, “Parliamentary Incompatibility” 1937, “The fate of Parliamentarism” 1942.)

KEYWORDS:

constitutionalism, rule of law, public law spirituality, national self-determination, incompatibility, parliamentarism, historical constitution

1. A cím egyáltalán nem kíván pejoratív lenni, Egyed István közjogi író volt, a szó legnevesebb értelmében. A magyar közjog történetében a közjogi-politikai publicisztika „veretes” műfaj, jeles korszakai, művelői voltak. Egyed professzor is magas szinten művelte ezt a műfajt.

Az a kor, amelyben Egyed István élt és alkotott – lényegében a két világháború közötti negyedszázad –, közjogi vitáktól hangos. Ezeknek a vitáknak tevékeny és cselekvő részese ő is, aki alapvetően a tudomány – az alkotmányosság és a jogállamiság – felől közelítette meg a vita tárgyát, nemzeti érzelmektől sohasem mentesen. Az egyik fő vitatéma a két világháború között az 1920. évi I. tc., a közjogi provizórium rendszerének értelmezése. E törvénynek kodifikátorként Egyed István az egyik megalkotója volt.

A mi alkotmányunk című 1943-ban közzétett összefoglaló művének előszavában keserényesen írja: „Mikor e sorok írója 1923 elején közzétette »Mai közjogi berendezéseink« c. tanulmányát, egyik bírálója kissé gúnyosan a provizórium közjogásának nevezte; annyira elszigetelt volt e törekvés és annyira népszerűtlennek látszott a vállalt feladat. Sokan fájlalták az alaki jogfolytonosság megszakítását, de mit sem tettek az anyagi jogfolytonosság helyreállításának megalapozására.”¹

2. Egyed István rendkívül termékeny közjogi író. Első korszakában inkább a közigazgatással, második korszakában az alkotmányjoggal foglalkozott. Nemcsak egyetemi katedrán oktat, előadásainak nagy része egyletekben (pl. az Országos Nemzeti Klubban, Jogászegyletben) vagy más fórumokon hangzik el.

Publikációinak megjelenési forrásait vizsgálva megállapítható, hogy az rendkívül széles körű; nemcsak a hagyományos jogi folyóiratokban (Jogállam, Jogtudományi Közlöny) közli előadásait, írásait, hanem gyakorta publikált pl. az Új Emberben, a Katholikus Szemlében, a Pesti Hírlapban, a Városi Szemlében, az Ügyvédek Lapjában, a Magyar Kultúrában.

A közjogot, főképpen az alkotmányjogot nem kizárólag jurátusoknak szóló tantárgynak, hanem közismereti tárgynak tekinti. Ha nem is a 15 millió alkotmányjogász országról álmodik – a választójog általánosságáért nem igazán lelkesedett –, ars poeticája mégis a következő: „Mert ha nem is minden állampolgár ismeri és ismerheti a magyar közjog egész anyagát, minden művelt és öntudatos magyar állampolgárnak fogalmának kell lennie az alkotmány szerepéről és jelentőségéről, a magyar alkotmány szelleméről és értékéről. Ez az állampolgári műveltség és öntudat értékmérője”.²

Ezt a célt, az alkotmányjogi ismeretek népszerűsítését is szolgálták a több kiadást megélt *Közjogi alapismeretek* című könyvei.³

1 EGYED István: *A mi alkotmányunk*, Magyar Szemle Társaság Kiadása, Budapest, 1943, 8.

2 *Uo.*, 6.

3 EGYED István: *Közjogi alapismeretek*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1927, 2. kiadása, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1937.

Megjegyzendő, hogy nagyobb monográfiái korábbi írásaira épülnek, azokat szerkeszti egybe és erre rendkívül korrekten hivatkozik is! (Ilyen műve többek között a már említett *A mi alkotmányunk 1943-ból* vagy *A magyar közigazgatási jog alaptanai 1947-ből*).⁴

3. Egyed Istvánt nehéz besorolni a közjogtudomány nagy iskoláiba, és nem tudom, hogy kell-e egyáltalán. Sokan alapvetően az új történeti közjogi iskola egyik képviselőjének tartják, ő maga is hajlott erre. S valóban, műveiben a történelmi alkotmány tételeinek, ahogy ő maga mondta, „örök érvényű intézményeinek” az újraértelmezésére vállalkozik, írásaiban ez egy jól kivethető, határozott irány. A történelmi alkotmány főbb alapelveit hét tételben foglalta össze 1941-ben közzétett *Magyar jellem és magyar alkotmány* című füzetében. Idézem: „Természetesen a magyar alkotmány is alakult és fejlődött, de a főbb alapelvek mindvégig megmaradtak és ma is megvannak; megmaradt nevezetesen:

1. a történeti jelleg, amelynél fogva nagy jelentősége van a jogszokásnak és alapelv a jogfolytonosság;
2. a közjogi szellem, amely a magánjogias befolyásokat mindig legyőzte;
3. az erős nemzeti vonás, amely azonban figyelemmel volt a nemzetiségi igényekre;
4. a keresztény jelleg, azaz benső kapcsolat a keresztény egyházakkal;
5. a királysági államforma, de hovatovább a királyi hatalom átruházott és korlátozott természetével;
6. az alkotmányosság, azaz a nemzet önrendelkezése a törvényhozó és végrehajtó hatalomban, az országgyűlés és az önkormányzati testületek által;
7. a jogállamiság, azaz az egyéni jogok és polgári szabadságok bírói védelme.”⁵

Ugyanakkor nem állt tőle távol a jogdogmatikai szemlélet sem, hiszen bíróként, kodifikátorként írta, alkalmazta is a közjogot. Sőt mi több megkockáztatható, hogy a két szemlélet összekapcsolására törekedett több esetben is. Egyetlen példát említenék; a kormányzói tisztséget – hangsúlyozva annak átmenetiségét – a provizórium közjogszaként a történelmi alkotmány alapján próbálta igazolni. A rá jellemző alapossgal tárta fel a magyar történelem kormányzóit, akik közül a „Hunyadi János precedens” állt hozzá legközelebb. Miért? Idézem: „Végre külön kell említeni Hunyadi János kormányzóságát, amelynek hatáskörét külön törvény állapította meg és amelynek emléke a köztudatban leginkább fennmaradt”.⁶

4. Egyed István saját képű, a szó igazi értelmében „egyedi” közjogi író. És ez nem szójáték. Szellemtörténész, jellem-történész.

A kiutkeresés, a szárszói találkozó évében 1943-ban közzétett nagy összegző művében bevallja, hogy a magyar alkotmány szellemét keresi, e könyve nem annyira ismerteti, mint jellemzi a magyar alkotmányt.

4 EGYED István: *A magyar közigazgatási jog alaptanai*, Szent István Társulat, Budapest, 1947, 199.

5 EGYED István: *Magyar jellem és magyar alkotmány*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941, 18.

6 EGYED: *A mi alkotmányunk... i. m.*, 228.

Egyed fő törekvése, hogy bizonyítsa, a magyar alkotmány különleges történelmi fejlődés eredménye, a nemzeti kultúra értékes bizonyítéka, éppen úgy, mint a magyar nyelv, a magyar zene vagy a magyar irodalom. Valamennyiünk közös kincsévé kívánta tenni azt, törekvése továbbá, hogy kimutassa: a magyar alkotmány különleges helyet foglal el az alkotmányok rendszerében. Vallja – Deák Ferenc húsvéti cikkére hivatkozva –, hogy Magyarországot csak saját alkotmánya szerint lehet kormányozni.⁷

Új irány a modern alkotmányokban című könyvében (1935) sorra vette a korszak alkotmányozási kísérleteit. E könyv, amely a „két pogány közt egy hazáért” szellemében íródott, jól mutatja Egyed szélsőségektől távolságtartó attitűdjét. Egyed István tárgyilágosságra törekvő, érvelő közjogi író. Kritikus a liberális alkotmányok iránt, ugyanakkor óv a diktatórikus (olasz, német) megoldásoktól is.

„A tárgyilagos szemlélő előtt nem lehet kétséges, hogy az új alkotmányok e tekintetben sokszor túlzásba esnek és a bajok orvoslására a kelletnél erősebb, olyan orvosságot alkalmaznak, amely teljesen kiöhlheti a társadalomból az érzéket az alkotmányosság iránt”.⁸ Egyed a korabeli olasz, német, osztrák, lengyel, észt, litván és portugál alkotmányokat elemezte.

Egyed nem volt híve az elhamarkodásnak, az elhamarkodott ítéleteknek. 1935-ben a külföldi alkotmányozási irányokat összegezve leszögezte: mi ne készítsünk alkotmányreformot. Az alkotmány stabilitását fontos értéknek tekintette.

5. Személy szerint örülök Egyed István újrafelfedezésének. Igaz, Egyed István olyan közjogi író volt, akit a kései utódoknak nem lehetett nem felfedezni. Fiatal oktatóként egyik vállalt feladatomból volt annak kutatása, hogy kik oktatták és kutatták a magyar közjogot a kezdetektől napjainkig. Kovács István nyomdokain indulhattam el, aki 1977–78-ban Szegeden közzétett *Magyar államjog* című művében bemutatja a magyar közjogtudományi iskolákat. Kovács István szerint a két világháború között a következő közjogászok tettek le az asztalra „maradandót”, azaz összefoglaló műveket: Molnár Kálmán, Faluhelyi Ferenc, Egyed István, Csekey István, Bölöny József, Tomcsányi Móric.⁹

Fiatal kutatóként a parlamenti jog lett kandidátusi disszertációm tárgya. Az országgyűlési képviselők jogállása – különösen az összeférhetlenség esetében – kérdésénél megkerülhetetlen volt Egyed István munkássága. A 344 oldalból álló *Országgyűlési összeférhetlenség. Közjogi és politikai tanulmány* (1937) címet viselő önálló könyve alpmunkának tekinthető.

Sajnálatos, hogy a *Magyar életrajzi lexikon* a fő művek alatt – az *Iparjog, A Vármegyei Önkormányzat* és más, valóban említésre méltó művei mellett – ezt nem tünteti fel. A könyvről Bölöny József írt 1938-ban kitűnő recenziót.¹⁰ Általában is jellemző Egyedre, hogy idézte a korabeli közjogi irodalom, például Magyary Zoltán.¹¹

7 EGYED: *Magyar jellem... i. m.*, 20.

8 EGYED István: *Új irány a modern alkotmányokban*, A „Magyar Közigazgatás” kiadása, Budapest, 1935, 55.

9 KOVÁCS István: *Magyar államjog II. kötet*, JATE ÁJK kiadása, Szeged, 1978, 89.

10 BÖLÖNY József: *Dr. Egyed István: Országgyűlési összeférhetlenség*, Jogállam, 1938/3–4, 136–138.

11 MAGYARY Zoltán: *Magyar közigazgatás*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1942, 63.

Az összeférhetlenségről adott tipológiája elgondolkodtató, különösen a képviselői magatartáshoz és felelősséghez kötődő méltatlansági összeférhetlenségről írottakra vagy a szabad pályák (ügyvédek, újságírók) összeférhetlenségére gondolok. Nagyon jól érzékelték ennek az igazi „erkölcsőr” intézménynek a lényegét.¹²

Egyed István a parlamenti joggal, a parlamentarizmussal több más művében is foglalkozott, részese volt például a felsőházi reformnak. Zárásként külön szeretném idézni 1942-ben közzétett *A parlamentarizmus sorsa* című előadásának néhány veretes gondolatát. Ez az előadás egy igazi Egyed István-i mű! Megjelenik benne alkotmánytisztelete, erkölcsisége, érték-elvűsége, kritikai szemlélete és nemzeti hevülete!

Felfogása szerint a parlamentarizmus „örök értékű eszme”, a parlament a nemzeti akarat kifejezésére hivatott. Felsorolja a parlamentarizmus akkor, 1941-ben észlelt fő betegségeit:

- a szellemi színvonal süllyedése;
- az erkölcsi színvonal süllyedése;
- a munkaképtelenség;
- a kormányképes többségi párt kialakulásának megnehezülése.¹³

A bajok ellenére kiállt a parlamentarizmus mellett, a mai koreszmék és világáramlatok ellentétesek a parlamentarizmus gondolatával, mondta.

Máig érvényes megállapítása: „Az kétségtelen, hogy az országgyűlés tekintélyét elsősorban tagjainak értéke biztosíthatja.”¹⁴

Sokszor eszembe jutnak Egyed professzor idézett és 1941. december 17-én az Országos Nemzeti Klubban elhangzott előadásának bevezető gondolatai napjainkban is. Kuncz Ignácra hivatkozva az invokációban így töprenkedett: „Vajon én is nem elhagyott oltárnál áldozok-e, amikor a parlamentarizmusról, annak múltjáról, jelenéről, jövőjéről szólók. Nekem hitem és meggyőződésem, hogy nem.”¹⁵

Ilyen hit (amely nem vakhit) nélkül aligha lehet hűséggel és tisztességgel művelni a hatalomgyakorlás jogát, az alkotmányjogot.¹⁶

12 KUKORELLI István: *Az alkotmányozás évtizede*, Korona Kiadó, Budapest, 1995, 164. Továbbá Kukorelli István: *Az országgyűlési képviselők jogállása*, KJK, Budapest, 1989, 61.

13 EGYED István: *A parlamentárizmus sorsa*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.

14 *Uo.*, 25.

15 *Uo.*, 3.

16 EGYED István előadása: *Hűség az alkotmányhoz*, Athenaeum, Budapest, 1938.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BÖLÖNY József: *Dr. Egedy István: Országgyűlési összeférhetetlenség*, Jogállam, 1938/3–4.
2. EGYED István: *A mi alkotmányunk*, Magyar Szemle Társaság kiadása, Budapest, 1943.
3. EGYED István: *Közjogi alapismeretek*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1927; 2. kiadása, Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1937.
4. EGYED István: *A magyar közigazgatási jog aaptanai*, Szent István Társulat kiadása, Budapest, 1947.
5. EGYED István: *Magyar jellem és magyar alkotmány*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941.
6. EGYED István: *Új irány a modern alkotmányokban*, A „Magyar Közigazgatás” kiadása, Budapest, 1935.
7. EGYED István: *A parlamentárizmus sorsa*, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.
8. EGYED István előadása: *Hűség az alkotmányhoz*, Athenaeum, Budapest, 1938.
9. EGYED István: *A sajtószabadság fogalma*, Magyar Sajtótudományi Társaság, Budapest, 1943.
10. EGYED István: *Az ezeréves magyar alkotmány*, Klny., Pesti Hírlap, Budapest, 1939.
11. EGYED István: *Budapest önkormányzata*, Jogállam, Budapest, 1936/7.
12. EGYED István: *Mai közjogi berendezkedéseink*, Franklin, Budapest, 1926.
13. EGYED István: *A szentkorona-eszme története*, Katholikus Szemle, 55(1941)/5.
14. EGYED István: *Országgyűlési összeférhetetlenség: közjogi és politikai tanulmány*, Magyar Jogászegylet, Budapest, 1937.
15. EGYED István: *Az alkotmánytörténelem írásának új útja*, Jogállam, 1931/5–6.
16. EGYED István: *A trónfosztásról szóló törvény*, Jogállam, 1926/3.
17. EGYED István: *A felsőház visszaállítása*, Magyar Kultúra, 1925/ápr.
18. EGYED István: *A mentelmi jog határai*, Pallas Nyomda, Budapest, 1924.
19. EGYED István: *A főrendiház reformja*, Katholikus Szemle, 36(1922)/1.
20. EGYED István: *Ideiglenes államfő*, Jogállam, 1920/3.
21. KOVÁCS István: *Magyar államjog II. kötet*, JATE ÁJK kiadása, Szeged, 1978.

Prof. Dr. Kukorelli István (kukorelli.istvan@ajk.elte.hu): az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi tanszékének egyetemi tanára, a Kari Doktori Tanács elnöke. 2010 óta az MTA doktora. 1994–1999 között az OVB tagja, majd 1997-től elnöke. 1999–2008-ig alkotmánybíró. 2007-től a Magyar Alkotmányjogászok Egyesületének elnöke. Közreműködött a Bibó Szakkollégium létrehozatalában (1983) és annak állandó oktatója. Tagja több tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának, a Parlamenti Szemle Szerkesztőbizottságának elnöke. A Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán működő Parlamenti Kutatóközpont vezetője. Az alkotmányjog témakörében tizenkét könyve és közel háromszázötven publikációja jelent meg. Fő kutatási területe: a parlamenti jog, a választások, népszavazások, a kormányzati rendszerek, az alkotmánybíráskodás, az alkotmányos rendszerváltozás története.